

LAPSUUTENI SUOMI - MUISTOJA ERI VUOSIKYMMENILTÄ

Näin jälkeenpäin ajatellen violetti väri on leimautunut minuun jo ihan varhaisessa lapsuudessa. Vaalean violetti kesäleninki välkehtivästä kankaasta, äidin tekemä. Kunpa saisi sen jostakin, seinälle laittaisin kehyksiin. Löytyisikö se serkun luota Nummiojalta. Vaatteet kiersivät silloin sodan jälkeen pula-aikana lapselta lapselle. Kiertävät ne nykyäänkin, mikä on hienoa. Ennen lasten vaatteet tosin tehtiin itse, ei niitä kaupasta haettu. Mahtoiko niitä ollakaan, lastenvaateliikkeitä.

Ollessani kuuden äiti teki minulle punavioletin samettileiningin, liivin sekä samanvärisen talvitakin. Takissa oli leveät olkapäille ulottuvat kaulukset, joiden reunassa oli karvaa, samoin lakissa. Olin mahdottoman mielissäni näistä vaatteista. Kuin minuuteni olisi herännyt syvästä unesta.

Päiväkodissa valmisteltiin vanhempainiltaa varten tanssiesitys, jossa meitä viisi -kuusivuotiaita tyttöjä oli kirkkaan värisissä tyllihameissa: keltainen, punainen, vihreä, sininen, hienoimpana valkoinen, jonka ympärillä tanssimme. Mutta minulle annettiin tumman violetti tyllihame. Se oli kuin isku vasten kasvoja. Silloin opin mitä on olla kateellinen. Kun tuntee itsensä erilaiseksi. Olin kuin lyöty. Koko tanssin ilo katosi. Mutta näin jälkeenpäin ajatellen ehkä päiväkodin aikuiset näkivät tumman violetin sopivan tytöistä parhaiten juuri minulle.

Samoihin aikoihin näin Lappeenrannan reissulla junassa erikoisen nuoren naisen. musta kävelypuku, lyhyet hiukset, musta baskeri, kirkkaan punaista huulipunaa. Nainen nukkui ja sain tuijottaa häntä rauhassa ja imeä lapsenmieleeni tyylitajun aakkosia.

Vaalean violetti oli myös villatakki, jonka läpinäkyvät napit äiti napitti ja lähetti minut tarkoilla ohjeilla varustettuna ensimmäistä kertaa kauppaan. Ostosta en muista, mutta tärkeintä oli matkaan lähteminen. Olin jo niin iso tyttö, neljävuotias. Tarmola-kauppa sijaitsi aivan lähellä Satakunnantien varressa.

Samassa kohdassa tapahtui paha liikenneonnettomuus. Äiti tuli kovaa vauhtia kaivolta sisälle ja ryntäsi ikkunaan. Vuokraisäntämme, joka asui talon toisessa päässä, oli tullut pyörällä Naantalista töistä ja jäi linja-auton alle juuri kotiliittymän kohdalla. Mies kuoli.

Tämä ei ollut lapsuuteni ainoa auto-onnettomuus. Järkyttyneempi olin pari vuotta myöhemmin kun asuimme Kurjenmäessä kaupungin vuokra-hellahuoneessa. Taloja oli kolme samassa pihapiirissä. Vain yhdessä perheessä oli auto, neliskanttinen Ford. Heillä oli vain yksi lapsi ja yhdistin tämän vähäisen lapsiluvun vaurauteen. Auto oli kaatunut kyljelleen Kaskenkadulla ja kuljetettiin pihaan. Matkustajille ei käynyt kuinkaan, mutta olin hyvin järkyttynyt takasivuikkunan jäätelöläiskästä. Ikäiseni tyttö oli ollut syömässä jäätelöä kun onnettomuus sattui.

Varhaisimpia muistojani, noin kolmivuotiaana, on kevään tulo. Auringon lämmittämä kallionkolo oli kuin pieni pesä. Kylmä maa kuitenkin tunkeutui vaatteiden läpi muistuttamaan, että kesä on vasta tulossa. Samanlaisia lämpimiä koloja olen löytänyt keväisin kaikkien asuinpaikkojeni lähistöltä.

Asuimme silloin Pläkkikaupungissa omakotitalon piharakennuksessa, jona aikana toinen pikkuveljeni syntyi. Rakennukset on purettu Satakunnantien laajennuksen tieltä, mutta kalliit ovat edelleen

olemassa. Google-mapsista löysin kallion ja pystyin paikantamaan lämpökolon paikan. Sukellus yli 60 vuoden taakse!

Keväisen taivaan kuulautta ihmettelin maatessani patjoilla, jotka äiti oli tuonut tuulettumaan kevätsiivouksen yhteydessä. Siihen aikaan tehtiin isoja siivouksia, jolloin koko huusholli kipattiin ulos tuulettumaan riuskan piiskauksen ja harjauksen saattelemana. Sisällä riehuttiin harjojen ja rättien kanssa. Pölynimurit tulivat talouksiin vasta kymmenisen vuotta myöhemmin 1960-luvulla, jolloin perheiden taloudellinen tilanne pikku hiljaa alkoi parantua.

Isäntätalossa näin ensimmäiset kauniit esineet. Rouva kutsui äidin kahville ja pääsin mukaan siitä huolimatta, että olin syönyt emännän annansilmistä kukat.

Niin, ne kauniit kahvikupit. Ylöspäin levenevät, siro jalka. Hentoja kukkakuvioita. Korva kauniisti muotoiltu. Vielä nykyäänkin kun näen jalallisia laakeita kahvikuppeja, minulle tulee hykerryttävä olo.

Junan kaunis tyylikäs nainen ja sirot kahvikupit loivat pohjan kauneuskäsityksieni kehitykselle.

Mustasukkaisuuden ensimmäinen kokemus, johon liittyi häivähdys yksin jätetyn riipaisevaa yksinäisyyttä tapahtui vähän myöhemmin. Olimme muuttaneet sinne paritaloon, keittiö ja kammari talon päädyssä. Muistan seisoneeni pinnasängyssä pimeässä ja kuunnelleeni keittiöstä kantautuvia ääniä. Äiti, isä, joku vieras ja pikkuveli. Pikkuveli, joka sai valvoa vaikka minun piti isompana olla nukkumassa. Sama tunne aamulla kun veli pääsi levitetylle hetekalle äidin ja isän väliin ja minä pysyin pinnasängyssä. Syrjään jätetty, huomiotta, laiminlyöty. Ei näin kokonaisuus huomioon ottaen ollut, mutta lyhyet hetket, jolloin nämä tunteet tuikahtivat, jäivät muovautuvan minän rakennuspalikoiksi.

Myötätunnon rakennuspalikka syntyi samoihin aikoihin. Oli jouluku, isän äiti ja serkku olivat tulleet Lappeenrannasta joulun viettoon. Aattona isä lähti ulos jotain toimittamaan ja joulupukki kävi sillä aikaa eikä isä nähnyt pukkia. Olin äärettömän pahoillani isän puolesta. Pukki toi isälle kaksi pulloa kirkasta juomaa. Ihailin niiden välkähtelyä kammarin lattialla ja oloani lievitti se, että isä oli tullessaan niin iloissaan pulloista.

Surun tunnepalikka piirtyi, kun kammarin sängyllä istuivat mamma, äidin sisko ja serkku. Kaikki itkivät valtoimenaan. Nenäliinat rytistettiin kyynelistä ja niistämisestä märkinä ja otettiin uusia. En itse osannut surra papan kuolemaa enkä häntä muista ollenkaan. Mutta surun muisto on säilynyt.

Hautajaisista muistan pimeyden. Kuolinpäivä on sama kuin nuorimmaiseni syntymäpäivä, viides joulukuuta. Muistan myös rypyliäistä kangasta olleen tumman vihreän leninkini, jossa oli "rilloja". Mummolan keittiössä veisattiin virsiä.

Lapsessa ovat olemassa jo pienenä persoonallisuuden kulmakivet. Osa niistä on näkyvissä, osa piilossa ja osan voi aavistaa johtavan tietynlaisiin elämäntilanteisiin.

Olin kolmevuotiaana kova karkailemaan. Piha aidattiin, mutta löysin raot, joista pääsin livahtamaan naapureihin ja kauemmaksikin. Ilmeisesti olimme pikkuveljen kanssa keskenämme pihalla, se taisi olla silloin maan tapa. Autoja ei ollut eikä muitakaan vaaroja. Kerran tosin menimme pikkuveljeni kanssa lammen rantaan ja jostain syystä, jota en muista, pesin rantavedessä alushousujamme. Muistan olon

siellä rannalla, en menoa sinne. Sieltä meidät löydettiin. Muistan miten vihaisia minulle oltiin. Selkään sain silloinkin, koivunoksalla pitkin selkää ja jalkoja. Ei se mitään auttanut, karkailin edelleen.

Yleensä selkäsaunojen syitä en muista. Kerran selässäni oli paksut punaiset juomut, joita näytin äidille. Äiti sanoi, että olin ollut tuhma ja siksi piti lyödä. Aikuisena juttelimme selkäsaunoista ja äiti oli sitä mieltä, etten voi olla niistä hänelle vihainen, koska siihen aikaan se oli aivan yleinen rangaistuskeino. Muistan kyllä, miten pihan lasten keskuudessa kuohuttiin, kun joku taas oli saanut "selkään".

Mutta mitä karkailuinto sitten ilmensi. Seikkailunhalua, pelottomuutta uusien haasteiden edessä, rohkeutta. Niistä minun persoonallisuuteni pohja on rakennettu. Selkäsaunat loivat uhman.

Ensimmäisen pelon koin, kun äiti lähti kaatosateeseen jotain hakemaan. Sadeviitta pään päällä hän hävisi kovaan sateeseen näkymättömiin. Huusimme pikkuveljen kanssa kurkku suorana.

Ensimmäinen kiusatuksi tuleminen tapahtui samoihin aikoihin. Naapuritalossa asui minua vanhempi tyttö, jolla oli monta isoa leveähelmaista nukkea, ulkomailta tuotua. Nuket istuivat hyllyssä eikä niillä saanut leikkiä. Armollisesti sain niitä joskus katsoa. Sama tyttö söi karkkia ja antoi minulle sokeripalan. Väitti, että sokeri muuttuu karamelliksi, kun sitä imee tarpeeksi kauan.

Pahempi kiusaaminen tapahtui pari vuotta myöhemmin Kurjenmäessä. Isompi tyttö houkutteli minut ojan jälle, joka petti ja putosin kainaloita myöten jääkylmään veteen.

Pienempiä kiusattiin armotta. Siihen oli paljon tilaisuuksia, koska lapset olivat keskenään ulkona.

Lapsuuteni loppui Hakapellonkadulla. Kevät. Mattoteline talojen kulmauksessa. Roikuimme telineellä, teimme voltteja, istuskelimme. Poikien kaveri kieppui ympärilläni. Se tuntui kummallisen hyvältä. Ennen kokematon molemminpuolinen vetovoima. Varovaiset katset.

Syksyllä katuvalot eivät ulottuneet viereisen vielä rakentamattoman tontin heinäkasaan. Siellä naapuritalon poika pussasi vuorotellen meitä tyttöjä. Viattomia lapsensuudelmia, mutta ensimmäisiä.

Jouluna paketista kuoriutuivat vaalean punaiset rintaliivit. Piilotin ne papereihin ja kokeilin salaa kylpyhuoneessa. Olivat liian pienet. En halunnut niitä. En halunnut aikuiseksi. Olin tyytyväinen elämäni ja itseeni. Tiesin kaiken tarpeellisen ja selviydyin kaikesta. Halusin olla lapsi. Mutta kehitystä ei voinut estää. Rintaliivit oli hankittava, koska ne vaan kasvoivat. Saunominen perheen kanssa loppui.

Hikoilu muuttui. Kainalot olivat litimärät. Opettaja laittoi minut taululle laskemaan laskua. Yritin estää märkää puseron kainaloa näkymästä aloittamalla alhaalta, mutta opettaja komensi aloituksen ylöspäin. Vieläkin ylemmäs, aivan taulun ylälaitaan.

Kivulias kasvu aikuisuuteen kesti monta vuotta. Lapsuuden rakennuspalikat asettuivat persoonallisuuteni kulmakiville alkaen yhdessä ohjata valintojani. Kaikki ahdistuksen täyttämät vuodet tiesin, että joskus vielä ymmärrän tämän kaiken. Se hetki on nyt.

Sodan jälkeisenä pulakautena syntynyt lapsi on elämänsä loppupuolella. Ymmärrän nuorien sodan aikana murrosiässä olleiden vanhempieni taistelun paremman tulevaisuuden puolesta. Kovaa työntekoa, aina parempia asuinpaikkoja, kolmen lapsen kouluttamista opin tiellä, jotta heillä olisi edellytystensä mukaiset mahdollisuudet rakentaa elämänsä. "Ajattele, jos äitisi olisi saanut

opiskella", sanoi serkkuni kerran. "Isäsi lähti täältä kylältä ja pyrki eteenpäin", sanoi isotäti. En voi kuin olla vanhemmilleni kiitollinen ja yrittää olla edes vähän heidän perintönsä jatkaja.